

УДК 7.01.

В.Є.Михайленко, О.С.Куць

ПРЕДМЕТНА КВАЛІМЕТРІЯ ЯК ЗВ'ЯЗУЮЧА ЛАНКА МІЖ ТРАДИЦІЯМИ ПРОЕКТУВАННЯ НАРОДНОГО ТА СУЧАСНОГО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЖИТЛА

Постановка проблеми. Сутність наукової проблеми полягає в розробці нового підходу до проектування сучасного індивідуального житла, враховуючи вплив народних традицій на даний процес. Адже житло займало одне із домінуючих місць в системі національної культури. З ним пов'язані численні традиції та складові українського світогляду. Поряд зі своїми матеріальними функціями, слов'янське житло є надбанням духовної спадщини народу та джерелом вивчення його історії та культури.

Але звісно пряме перенесення певних ознак чи елементів народного житла в їх первісному вигляді в сучасний простір є недоцільним, адже змінилися технології, матеріали, методи проектування. Важливим залишилося збереження сутності, знаковості та естетичних рис традиційної української хати. Для цього важлива перш за все якісна оцінка останньої задля можливості подальшого втілення в сучасний житловий простір.

Аналіз останніх досліджень. Авторами, які присвятили свої праці дослідженням кваліметрії, застосуванню її в архітектурно-будівельному проектуванні були: *Азгальдов Г.Г., Желанная А.В., Шпара П.Е., Гличев А.В.* Вони розкривають питання естетичного аналізу об'єктів та процесів, що є важливим у розгляді тематики публікації.

Оскільки кваліметрія застосовується як метод аналізу народного житлового будівництва, то увага також звертається до робіт *Данилюк А., Рибаківа Б.А., Сілецького Р., Приходька Н. П., Могитича І., Мойсейв І., Щербаківського В., Самойловича В.П. та ін.* Поданий матеріал висвітлює найбільш цікаві з архітектурно-художнього погляду типи, прийоми та засоби декоративно-художнього оформлення зовнішнього вигляду та інтер'єрів традиційного українського житла в різних місцевостях України кінця XIX - початку XX ст.

Постановка задачі. Метою даної статті є пошук шляхів інтеграції народних традицій проектування житла в сучасну практику, а також аналіз цього процесу згідно естетичних показників предметної кваліметрії.

Основна частина. Як відомо, будь-який предмет володіє практично нескінченною кількістю властивостей, що в сукупності складають його якість. Проте з цієї безкінечної кількості для характеристики якості об'єктів проектування необхідно виділити лише ті якості, які в даний момент являють

інтерес з точки зору задоволення особистих та суспільних потреб. В даному випадку в коло цих потреб входить збереження національних ознак в проектуванні сучасного індивідуального житла.

Посередником у досягненні мети стає кваліметрія – наукова теорія, в рамках якої вивчаються методологія та проблематика комплексного кількісного оцінювання якості об'єктів будь-якої природи (одухотворених чи не одухотворених; предметів чи процесів; продуктів праці та природи), що мають матеріальний чи духовний характер, штучне чи природне походження.

Для звуження кола дослідження розгляд питання зводиться до предметної кваліметрії, яка стосується окремих видів продукції та процесів. Одними із показників якості в предметній кваліметрії є естетичні показники: інформаційна виразність, раціональність форми, цілісність композиції, досконалість виробничого виконання об'єкта. Естетика вивчає два взаємопов'язаних кола явищ: сферу чуттєвого, як специфічний прояв відношення людини до світу та сфери художньої діяльності. Вона виробляє певні критерії оцінки, програми та прийоми художньої діяльності, створюючи естетичну привабливість як одну з важливих складових якості. Таким чином з'являється можливість оцінити народне житло як сукупність певних характеристик, змістовних, символічних та композиційних ознак.

Першим показником інформаційної виразності є знаковість, тобто можливість об'єкта відображати в своїй формі різноманітні соціально-естетичні ідеї та уявлення. Щодо житла, то в XIII — XVII ст. було, по суті, своєрідною сакральною спорудою. Житло заповнювалося магічними знаками, речами, оберегами. В цьому свою роль відіграло і спеціальне оздоблення житла. Орнаментувалися отвори (двері, вікна, комин), щоб через них «не проникала нечиста сила». Завдяки цьому вся хата перетворювалася в магічно-практичний оберіг, в якому кожна річ отримувала певну вартість. Крім фізичних параметрів житла, якості використаних матеріалів і конструкцій велике значення надавалося архітектурному декору: різного виду різьбленню або живопису. Саме з ним пов'язана особлива художня виразність, заснована на символіці й знаковості.

Присутність у формі виробу сукупності ознак, що обумовлюють його відмінність, несхожість на подібні вироби, але в той же час підпорядкованих основному композиційному задуму (оригінальність), також є показником інформаційної виразності. Проте прийоми оздоблення, декорування, які колись були традиційними в Україні, сьогодні неприйнятні. І не тільки тому, що змінилися архітектурно-будівельні структури, змінилися принципи формування середовища, в якому живе людина та методи передачі інформації. Вирішенням даної проблеми та методом надання об'єктам сучасного середовища потрібного

інформативного та символічного змісту, враховуючи потреби сьогодення, стає зокрема трансформація. Певні елементи слов'янського житла свого часу відтворювали релігійне осмислення дійсності та застосовувалась задля магічного впливу на умови буття. Крім того, в цих зображеннях людина фіксувала й передавала нащадкам різну інформацію. В результаті такі символи набули значення родової пам'яті і зв'язків між членами суспільства. Упродовж історії відбувається процес диференціації свідомості, але одночасно створюються нові поєднання. Трансформуючи форму, автор вписує її в певне середовище, зберігаючи при цьому знаковий зміст та символічне значення. Таким чином між символом та образом створюється логічний зв'язок. Як наслідок сучасний житловий простір набуває «оригінальних» ознак.

Ще одним проявом інформативної виразності є стильова відповідність, яка являє собою відображення в формі стійких рис, що визначають відповідність виробу сучасному рівню суспільного та культурного розвитку або конкретному функціональному комплексу. В сучасному проектуванні індивідуальне житло втратило свою національну своєрідність. Проте підняті на розгляд питання служитимуть цілеспрямованому впровадженню надбань української культури в сучасну проектну практику, таким чином розширюючи можливості формоутворення сучасного житлового будівництва. Тобто з погляду стильової відповідності на меті ставиться збереження сутності елементів української хати шляхом візуальної інтерпретації. За своєю формою і за сутністю вони несуть в собі глибокий знаково-символічний зміст. Завданням є інтеграція цього змісту в сучасний інтер'єр.

Взагалі стильова відповідність включає в себе здатність об'єкта проектування задовольняти соціальні та естетичні потреби за допомогою сукупності показників зовнішнього вигляду, конструктивних особливостей та деталей, які визначаються загальним для конкретного сегменту споживачів світосприйняттям та відображати взаємозв'язок змісту та зовнішнього оформлення. Саме тому модифікуючи та проєкціюючи на об'єкти сучасного простору знакову структуру елементів народного житлового простору, спонукаємо відповідну диференціацію результатів сприйняття. Адже поєднання простих і складних образів, а також видів пам'яті, якими оперує людина в процесі сприйняття, дозволяє відтворювати та творити нові образи, які в сукупності з естетичними та символічними ознаками становлять основу художнього образу.

Останнім показником інформаційної виразності є відповідність моді, що проявляється в формі окремих ознак, які характеризують естетичні погляди сьогодення. В даному випадку це питання стосується виключно процесу створення «національного» житлового простору. Адже існує потреба

ототожнення оточуючого середовища з внутрішнім станом і прагненнями споживача. Цей стан відповідно зумовлений багатовіковими процесами, які включають в себе культурні, світоглядні та матеріальні традиції народу. Проте в умовах сучасного науково-технічного прогресу поняття «українського стилю» втрачається серед різноманітності запозичених тенденцій. Тому на меті постає створення рівноваги та гармонії між віковими традиціями та сучасним формотворенням. Елементи слов'янського житла були наповнені високим енергетичним та символічним змістом. Зростаючий інтерес до цього пояснюється, найперше, тим, що символ є знаком тієї чи іншої культури і вносить в семантику середовища ту систему мислення і той зміст, який відображає дану культуру. Завданням авторів є перенесення такого змісту в сучасне середовище життєдіяльності. Елементи народного житла являють собою знакову систему, що включає в себе велику кількість символів, мотивів тощо. Знакові системи виступають засобами узагальнення і матеріалізації набутих знань.

Раціональність форми, яка є другим показником предметної кваліметрії, включає в себе виявлення в формі об'єкта виконуваної їм функції, конструктивного рішення, особливостей технології та використаних матеріалів (функціонально-конструктивна пристосованість) та особливостей роботи з об'єктом (доцільність). За певних умов організації фізична форма є матеріалом художньої форми, яка виражає певний художній образ. В процесі структурної організації різних смислових і візуальних елементів форми створюється цілісний зоровий образ, який виявляє надану інформацію саме в художній формі. При роботі над формою окремі особливості предметів виносяться на перший план, а менш важливі деталі зникають. Так, шляхом абстрагування, предмет може стати знаком. Як наслідок, форма несе в собі функціонально-змістовну інформацію та художньо-образний зміст. В архітектурі житла закладені традиції найбільш характерних для певної місцевості архітектурних форм і конструкцій, матеріалів, технологічних та планувальних рішень. Народне житло характеризувалося системністю визначальних структур та закладеної в ньому інформації. В ході проектування на кожному рівні процесу візуалізації організовується відповідна специфічна інформація: про візуальні властивості елементів, про певні стани форми (композиційні характеристики), про художні якості форми і про емоційно-художній сенс форми.

Наступним етапом кваліметричного аналізу стає цілісність композиції. Цей показник характеризує використання композиційного вирішення об'єкта, підпорядкованість та співрозмірність його форми (масштабність, пропорційність, ритмічність і т.п.). Вона включає дослідження організованості об'ємно-просторової структури, тектонічності, пластичності, характерності

обрисів форми об'єкта в цілому та в деталях, а також елементів знакової інформації, взаємодію кольорів. Упродовж історії відбувається процес диференціації свідомості, але водночас створюються нові поєднання. Трансформуючи форму, автор вписує її в потрібне середовище, зберігаючи при цьому знаковий зміст та символічне значення. Форма розглядається як контур, зовнішній вигляд, межі предмету. У архітектурній композиції вона вже бере участь не тільки як окрема плоска або об'ємна геометрична фігура, а більшою мірою, як їх комбінація або сполучення. Цілісність композиції відображає раціональний взаємозв'язок зовнішніх ознак з внутрішньою структурою та передбачає єдність стильових рішень всіх елементів проектного простору чи об'єкту.

Висновки та перспективи. Естетичні потреби є досить індивідуальним явищем, що ускладнює забезпечення естетичних якостей. Визначальним комплексним показником є зовнішній вигляд проєктованих об'єктів. Керуючись цим, автори звертаються до форми як до матеріалу, робота з яким дозволяє інтегрувати елементи народного житла в сучасне житлове середовище, створювати «український стиль», враховуючи при цьому також знаковість та символічність проектного простору.

Література

1. Азгальдов Г.Г. Квалиметрия в архитектурно-строительном проектировании. М., 1989г.
2. Шпара П.Е. Техническая эстетика и основы художественного конструирования. 2-е изд. Киев Вища школа 1984г. 200 с.
3. Гличев А.В. Прикладные вопросы квалиметрии / Стандарт, Москва, 1983г.
4. Мойсеїв І. Рідна хата — категорія української духовності / Сучасність. — 1993
5. Самойлович В.П. Українське народне житло. — К.: Наук.думка, 1972

Анотація

Стаття присвячена пошукам методів інтеграції українського народного житлового будівництва в процес сучасного проєктування. Розглянуто предметну кваліметрію як один із засобів досягнення поставленої мети в даному дослідженні.

Аннотация

Статья посвящена поискам методов интеграции украинского народного жилищного строительства в процесс современного проектирования. Рассмотрена предметная квалиметрия как один из средств достижения поставленной цели в данном исследовании.